

Woongemeenschap voor Caribische ouderen

CASUS Debbie Lager & Louise Meijering

Hoe is het voor migranten om ouder te worden in Nederland? Met deze vraag klopten wij aan bij een woongemeenschap voor Caribische ouderen. Wat bleek: de woongemeenschap fungeert als veilige woonomgeving én stimuleert bewoners om contacten te leggen in de wijk.

In 2015 zullen er rond de 360.000 oudere migranten (55+) in Nederland wonen. Veel oudere migranten verkeren, vergeleken met autochtone ouderen, in een sociaaleconomische achterstandspositie. Zo hebben ze vaak een onvolledige AOW of een taalachterstand. Het afgelopen decennium is de aandacht voor deze groep gegroeid. In onderzoek naar het welbevinden van oudere migranten mist echter nog vaak aandacht voor de ruimtelijke context waarin ervaringen en gevoelens tot stand komen. Waar, hoe en met wie wil deze groep ouder worden in Nederland?

Een vertrouwde omgeving bevordert het gevoel van autonomie

Een samenlevingsvorm die steeds populairder wordt is de woongemeenschap voor oudere migranten. Er zijn inmiddels 52 van dergelijke woongroepen in Nederland. Deze woongemeenschappen kunnen als veilige thuishaven fungeren voor de oudere migrant, zo blijkt uit ons onderzoek in een woongemeenschap voor Caribische ouderen. Voor dit onderzoek zijn acht Antilliaanse 65-plussers geïnterviewd, waarvan drie deelnemers ook hebben meegedaan aan een fotoproject. Door de deelnemers zelf foto's te laten maken van plekken waar ze zich goed voelen (zonder tussenkomst van ons), hebben we meer inzicht

gekregen in hun dagelijks leven en wat zij hierin als belangrijk ervaren.

De focus van dit onderzoek lag op het inzicht krijgen in de relatie tussen plaatsbinding en welbevinden, zoals ervaren in de woning, de woongemeenschap en de wijk. Plaatsbinding - een emotionele connectie met een bepaalde geografische locatie - draagt bij aan welbevinden, vooral aan dat van ouderen. Plaatsbinding heeft een fysiek, sociaal en autobiografisch component, die zich door de tijd heen ontwikkelen in routines, omgangsvormen en herinneringen die gerelateerd zijn aan een bepaalde plek. Onderzoek heeft aangetoond dat de woning en directe leefomgeving (de wijk) een belangrijke rol

*De flat waarin de woongemeenschap gevestigd is.
Foto: Debbie Lager*

*Thuis voelen in de woongemeenschap: gezamenlijke lunch.
Foto: Debbie Lager*

spelen in het welbevinden van ouderen, omdat dit plekken zijn waar vaak door verminderde mobiliteit steeds meer tijd wordt doorgebracht. Ouder worden in een vertrouwde en bekende omgeving kan een gevoel van autonomie en controle over het dagelijks leven bevorderen.

Veilige thuishaven en uitvalsbasis

De onderzochte woongemeenschap is gevestigd in een flat waar ook autochtone ouderen en mensen met een verstandelijke beperking wonen. De afzonderlijke woningen binnen de gemeenschap zijn verspreid over de hele flat, ook wel gestippeld wonen genoemd. Op de begane grond is een dienstencentrum met restaurant. De woongroep heeft zelf ook een gemeenschappelijke ruimte waar de bewoners één keer in de week samen lunchen. De woongemeenschap bleek een centrale rol te spelen in het thuis voelen en welzijn van de deelnemers. Vooral voor de Antillianen die zich onzeker voelden over hun Nederlands, bood de woongroep een veilige plek waar ze zich in hun moedertaal, het Papiamentu, konden uitdrukken. Het delen van herinneringen aan de Antillen en het samenzijn met landgenoten droegen verder bij aan het creëren van een veilige en vertrouwde plek.

Uit onderzoek naar 'retirement communities' in de Sunbelt van de Verenigde Staten is naar voren gekomen hoe deze gemeenschappen zich afsluiten van de rest van de samenleving. Uit ons onderzoek bleek echter dat er van de woongemeenschap juist een integrerende werking uitgaat. De veilige thuishaven gaf bewoners de zelfverzekerdheid om contacten te leggen buiten de woongemeenschap, zowel in de flat als in de wijk. De inrichting en het activiteitenprogramma van de flat waarin de woongemeenschap is gevestigd, speelden een rol bij het naar buiten treden van de bewoners. Een activiteitencommissie organiseerde bijvoorbeeld open barbecues en klaverjasavonden, waarop Caribische en Nederlandse ouderen contact met elkaar legden. Daarnaast bood het gestippeld wonen mogelijkheden voor laagdrempelig contact met Nederlandse bureaus. In de wijk gingen de deelnemers hun eigen weg. Zo bezochten ze activiteiten in het buurthuis, maakten een wandeling en deden hun dagelijkse boodschappen. Caribische etenswaren op de markt en de groene omgeving van de wijk deden herinneren aan de Antillen, wat mogelijk hun thuisgevoel versterkt. De wijk had vooral ook

een sociale functie, zoals voor deelnemster Joanie de markt een plek is waar ze regelmatig een praatje maakt met de marktlui. Op de foto staat ze bij haar favoriete bloemenstalletje. Ze benadrukt de vriendelijkheid, hulpvaardigheid en openheid van de Nederlandse mensen op de markt, die ze als anders ervaart dan die van Nederlanders in het algemeen. Het bezoeken van de markt vormde voor haar een manier om een gevoel van verbondenheid met de wijk te creëren. Andere deelnemers benoemden vergelijkbare ervaringen van alledaagse contacten, herkend worden door anderen in de wijk en een sociale en vriendelijke sfeer. Deze belevenissen droegen bij aan een gevoel van welbevinden en thuis zijn.

Een eigen plek in Nederland

De woongemeenschap, de flat en de wijk vervulden vooral een sociale functie in het dagelijks leven van de deelnemers. De woning was daarentegen een plek waar de deelnemers zich terug konden trekken en hun eigen gang konden gaan. Waar het op de Antillen gebruikelijk is dat ouderen bij hun (klein)kinderen in huis gaan wonen, gaven onze deelnemers hier niet de voorkeur aan. Hieruit blijkt dat deze Caribische ouderen een bepaalde mate van gehechtheid aan hun zelfstandigheid overgenomen hebben van de Nederlandse cultuur. De woongemeenschap faciliteert deze zelfstandigheid. De onderlinge hulp die de bewoners elkaar verlenen, zoals elkaar helpen met boodschappen, zorgt ervoor dat ze langer in hun eigen huis kunnen blijven wonen.

Van de woongemeenschap gaat een integrerende werking uit

Culturele context van het ouder worden

In onze vergrijzende samenleving zullen steeds meer ouderen met een niet-Nederlandse achtergrond een plek proberen te vinden. Dit onderzoek laat zien dat naast de temporele ook de culturele dimensie van plaatsbinding aandacht verdient om de relatie met welbevinden te

Klaverjassen in het dienstencentrum van de flat. Foto: Omaira

Joanies favoriete stalletje op de markt. Foto: Joanie

kunnen bestuderen. Deze culturele dimensie is niet alleen relevant voor niet-westerse oudere migranten in Nederland, maar kan ook van belang zijn voor een oudere die oorspronkelijk uit Brabant komt en besluit om oud te worden in het noorden van het land.

Aansluitend op de culturele dimensie van plaatsbinding, is ook interculturele communicatie met ouderen van belang. Met name in de laatste levensfase kunnen ouderen zich meer gaan richten op de cultuur en taal waarin ze opgegroeid zijn. Nieuwer verworven culturele en taalkundige vaardigheden kunnen daarbij verloren gaan. Dit bleek ook een punt van zorg voor onze deelnemers. Het is daarom noodzakelijk dat bijvoorbeeld verzorgend personeel in thuiszorg en verzorgingshuizen met dergelijke veranderingen in vaardigheden om kan gaan. In Australië en Canada wordt bijvoorbeeld Nederlandstalig personeel in de zorg geworven, om aan de zorgvraag van de van oorsprong Nederlandse ouderen te kunnen voldoen.

Woongemeenschappen bieden kansen in een zorglandschap waarin onder andere ouderenzorg steeds meer neerkomt op vrijwilligers en mantelzorgers. Het zou interessant zijn om de onderlinge hulp en steun die mensen binnen een dergelijke gemeenschap uitwisselen verder te onderzoeken. Daarmee zou de woongemeenschap in beeld kunnen komen als alternatief voor een voorziening zoals het verzorgingshuis, die in het licht van de huidige bezuinigingen steeds meer onder druk komt te staan. Kortom, de woongemeenschap kan de nieuwe plek zijn om samen oud te worden, met behoud van en aandacht voor de culturele identiteiten van haar bewoners.

Een eigen plek: wegdromen op het balkon. Foto: Kiyana

Debbie Lager (d.r.lager@rug.nl) is promovenda bij de afdeling Culturele Geografie. Louise Meijering (l.b.meijering@rug.nl) is universitair docent bij de afdeling Demografie. Beide zijn verbonden aan de Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen, Rijksuniversiteit Groningen.

Literatuurselectie

- Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg (2013) Kleurrijk Wonen, Zorg en Welzijn [online] www.kcwz.nl, geraadpleegd op 5 januari 2013.
- Lager, D., B. van Hoven en L. Meijering (2012) Places that matter: place attachment and wellbeing of older Antillean migrants in the Netherlands, *European Spatial Research and Policy* 19, nr. 1, pp. 81-94.
- Meijering, L. en D. Lager (2013) Home-making of older Antillean migrants in the Netherlands, *Ageing & Society, Firstview*, pp. 1-17
- Milligan, C. en J.L. Wiles (2010) Landscapes of care, *Progress in Human Geography*, 34, nr. 6, pp. 736-754.
- Rowles, G.D. en J.F. Watkins (2003) History, habit, heart and hearth: on making spaces into places, in: *Aging Independently. Living Arrangements and Mobility*. New York: Springer Publishing Company, pp. 77-96.